TÜRKÇÜLÜĞÜN ESASLARI

ZİYA GÖKALP

Hazırlayan
Salim Çonoğlu

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 2394
KÜLTÜR SERİSİ: 1248

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-8838-00-8

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
Koşuyolu Mah. Mahmut Yesari Cad. Nu: 76 • 34718 Kadıköy-İstanbul
Tel: (0216) 546 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Umay Hacıyakupoğlu

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Baskı: Çınar Matbaacılık ve Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
İkitelli OSB Mahallesi Çevre Sosyal Tesisler Sokak
Çevre Sanayi Sitesi Sosyal Tesisler Nu: 3 İç Kapı Nu: 1B1
Başakşehir-İstanbul
Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika Nu: 45103

İstanbul - 2026

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Salim Çonoğlu; 18 Haziran 1970 Samsun/Havza doğumludur. İlk, orta ve lise öğrenimini Havza'da tamamladı. 1989 yılında girdiği Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1993 yılında mezun oldu. 1994 yılında Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü'ne Araştırma Görevlisi olarak atandı. 1996 yılında yüksek lisans eğitimini bitirmesinin ardından, Hacettepe Üniversitesi'nde başladığı doktora çalışmasını, 2000 yılında tamamladı. Nisan 2010'da doçent olan yazar, halen Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Salim Çonoğlu'nun inceleme/çözümleme alanında kitapları vardır. *Türk Dili*, *Türk Edebiyatı*, *Türkbilig*, *Kardeş Kalemler*, *Bilig* gibi akademik ve kültürel dergilerde Türk Edebiyatı ve Türk Dünyası Edebiyatları hakkında roman ve şiir incelemeleri yayınlanmıştır.

Ziya Gökalp

ÖN SÖZ

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran siyasi aktörlerin ortaya koyduğu ve temellendirmeye çalıştığı cumhuriyet ideolojisini siyasal, kültürel, sosyolojik, felsefi anlamda geliştiren, şekillendiren en önemli kaynaklardan biri de Ziya Gökalp'ın kitapları, makaleleri ve şiirlerinde sistematize ettiği Türkçülük ideolojisidir. Bu çabalarıyla Türk milliyetçiliğinin ideologluğunu da yapan Ziya Gökalp, kendisine kadar dağınık bir hâlde gelen düşünceleri bir araya getirerek, sonunda gerçek anlamını bulan bu düşünceye "Türkçülük" adını vermiş ve Türk milletinin bundan sonra gideceği yolu belirlemiştir. İmparatorluk sürecinden "ulus-devlet"e geçiş döneminde yaşayan Gökalp'ın, insanların kafalarının karışık olduğu bir dönemde, bu karışıklığa çözüm bulmak amacıyla Türk toplumu ve kültürü üzerine yaptığı sosyolojik, kültürel ve siyasal teori ve değerlendirmeler bugün de geçerliliğini korumaktadır.

Ziya Gökalp'ı kendisinden öncekilerden ve çağdaşlarından ayıran en temel fark, içinden çıktığı milletin felsefesini ortaya koyması, millî benliği harekete geçirmesi ve ülküsünü göstermesidir. Gregory Jusdanis, *Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür, Millî Edebiyatın İcat Edilişi* adlı kitabında bir milletin millet olabilmesi için iki şeye ihtiyacı olduğunu söyler: "Sınırlarını genişletmek ve kendi edebiyatını yaratmak." Bu ifade, kültürel kimliklerin yeniden inşasında, edebiyatın bu inşa sürecine katkısı anlamına da gelmektedir. Millî kültür,

TÜRKÇÜLÜĞÜN ESASLARI

Bu kitap, kuramsal kısım ve uygulamalı kısım diye iki-ye ayrılmıştır.

Kuramsal kısım, Türkçülüğün niteliklerini inceleyecek; uygulamalı kısım,

Türkçülüğün programını belirlemeye çalışacaktır.

BİRİNCİ KISIM
TÜRKÇÜLÜĞÜN NİTELİKLERİ

I. Türkçülüğün Tarihi

Türkçülüğün ülkemizde ortaya çıkışından önce Avrupa'da Türklüğe ilişkin iki hareket meydana geldi. Bunlardan birincisi Fransızcada *Turquerie*[1] denilen Türk hayranlığıdır. Türkiye'de yapılan ipekli ve yün dokumalar, halılar, kilimler, çiniler, demirci ve marangoz işleri; ciltçilerin, yazma kitapları süsleyenlerin yaptıkları ciltler ve bu ciltlerin süslemeleri, mangallar, şamdanlar vb. gibi Türk sanatının eserleri çoktan Avrupa'daki sanatseverlerin dikkatini çekmişti. Bunlar, Türklerin eseri olan bu güzel eşyayı binlerce lira harcayarak toplarlar ve evlerinde bir Türk salonu ya da bir Türk odası meydana getirirlerdi. Bazıları da bunları başka milletlere ait estetik değeri yüksek sanat eserleriyle beraber, bibloları arasında sergilerlerdi.

Avrupalı ressamların Türk yaşamı üstüne yaptıkları tablolarla şairlerin ve filozofların Türk ahlakını anlatmak için yazdıkları kitaplar da Türk hayranlığı içine girerdi. Lamartine'in,[2] Auguste Comte'un,[3] Pierre Lafitte'in,[4] Âli Paşa'nın[5] özel sekreteri bulunan Mismer'in,[6] Pierre Lo-

---

1 Turquerie ya da Türk hayranlığı, 16. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar Türk sanat ve kültüründen etkilenen Batı Avrupalılar tarafından bu sanat ve kültürün taklit edildiği moda akımıdır.

2 Fransız yazar, şair ve politikacı. Türk tarihi ve Türkiye izlenimlerini *Doğuya Seyahat, Doğuya Yeni Seyahat* ve *Türkiye Tarihi* adlı eserlerinde aktarmıştır.

3 Fransız sosyolog, matematikçi ve filozoftur. Sosyoloji ismini öne süren ilk sosyologdur.

4 Fransız pozitivist. Aguste Comte'un öğrencisi ve izleyicisidir.

5 Osmanlı Devleti'nde Tanzimat döneminin önemli devlet adamlarından biri olan Mehmet Emin Âli Paşa.

6 Charles Mismer. Asker, filozof. Mehmet Emin Âli Paşa'nın tercümanlığını yapmıştır.

II. Türkçülük Nedir?

Türkçülük, Türk milletini yükseltmek demektir. Öyleyse, Türkçülüğün özelliklerini anlamak için her şeyden önce "millet" adı verilen topluluğun özelliklerini belirlemek gerekir. Millet hakkındaki çeşitli görüşleri inceleyelim:

1. Irkı ön plana alan Türkçülere göre millet, "ırk" demektir. Irk kelimesi aslında hayvan biliminin terimlerindendir. Her hayvan türü, anatomik özellikleri dolayısıyla birtakım tiplere ayrılır. Bu tiplere ırk adı verilir. Örneğin, at türünün Arap ırkı, İngiliz ırkı, Macar ırkı adlarını alan birtakım anatomik tipleri vardır.

İnsanlar arasında da eskiden beri beyaz ırk, siyah ırk, sarı ırk, kırmızı ırk adlarıyla dört ırk bulunmaktadır. Bu bölümleme, kaba bir bölümleme olmakla beraber, henüz değerini korumaktadır.

Antropoloji[91] bilimi, Avrupa'daki insanları kafalarının şekli ve saçlarıyla ve gözlerinin rengi bakımından üç ırka ayırmıştır: Uzun kafalı kumral, uzun kafalı esmer, yassı kafalı.

Bununla birlikte, Avrupa'da hiçbir millet, bu tiplerden yalnız birini içine almaz. Her milletin içinde, çeşitli oranlarda olmak üzere bu üç ırka ait bireyler vardır. Hatta aynı ailenin içinde bir kardeş uzun kafalı ve kumral, diğerleri uzun kafalı ve esmer, yassı kafalı olabilirler.

Gerçi bir zamanlar bazı antropologlar, bu anatomik tiplerle toplumsal özellikler arasında bir ilişki bulunduğunu ileri sürerlerdi. Fakat birçok bilimsel eleştiri ve özellikle antropologlar arasında çok önemli bir yerde bulunan Manouvrier[92] adındaki bilim adamının, anatomik özelliklerin toplumsal karakterler üzerinde hiçbir etkisi olmadığını is-

---

91 İnsanın kökenini, evrimini, biyolojik özelliklerini, toplumsal ve kültürel yönlerini inceleyen bilim; insan bilimi.

92 Leonce Manouvrier, Fransız antropolog ve fizyolog.

V. Halka Doğru

Türkçülüğün ilk esaslarından biri de şu "halka doğru" ilkesidir. Bir zamanlar bu ilkeyi uygulamak üzere İstanbul'da *Halka Doğru*[147] adında bir dergi çıkarıyorduk. Sonraları İzmir'de de aynı adla bir dergi yayımlandı.

"Halka doğru gitmek" ne demektir? Halka doğru gidecek olanlar kimlerdir? Bir milletin aydınlarına, düşünce adamlarına o milletin seçkinleri adı verilir. Seçkinler, yüksek eğitim ve öğrenim görmüş olmakla halktan ayrılmış olanlardır. İşte halka doğru gitmesi gerekenler bunlardır.

Seçkinler halka doğru niçin gidecekler? Bu soruya bazıları şöyle cevap veriyor: Seçkinler halka kültür götürmek için gitmelidirler. Oysa geçen kısımda gösterdiğimiz gibi, ülkemizde kültür denilen şey, yalnız halkta vardır. Seçkinler henüz kültürden paylarına düşeni almamışlardır. O hâlde kültürden yoksun bulunan seçkinler, kültürün canlı bir müzesi olan halka, ne şekilde kültür götürebilecekler? Sorunu çözebilmek için ilk önce şu noktalara cevap verelim: Seçkinler neye sahiptir? Halkta ne vardır? Seçkinler uygarlığa sahiptir. Halkta kültür vardır. O hâlde, seçkinlerin halka doğru gitmesi şu iki amaç için olabilir:

1. Halktan kültürel bir eğitim almak için, halka doğru gitmek,

2. Halka uygarlık götürmek için, halka doğru gitmek.

Gerçekten, seçkinlerin halka doğru gitmesi bu iki amaç içindir. Seçkinler kültürü yalnız halkta bulabilirler, başka bir yerde bulamazlar. Demek ki halka doğru gitmek, kültüre doğru gitmek niteliğindedir. Çünkü halk, millî kültürün canlı bir müzesidir.

---

147 Celal Sahir'in (Erozan) müdürlüğünde 11 Nisan 1329/1913-Nisan 1330/1914 arasında 52 sayı çıkmış haftalık dergidir. II. Meşrutiyet döneminde Türkçülük akımının ve halkçılık düşüncesinin önemli yayın organlarından biridir.

İKİNCİ KISIM
TÜRKÇÜLÜĞÜN PROGRAMI

BİRİNCİ BÖLÜM
DİLDE TÜRKÇÜLÜK

I. Yazı Dili ve Konuşma Dili

Türkiye'nin millî dili "İstanbul Türkçesi"dir; buna şüphe yok! Fakat İstanbul'da iki Türkçe var: Biri konuşulup da yazılmayan "İstanbul lehçesi", diğeri yazılıp da konuşulmayan "Osmanlı dili"dir. Acaba, millî dilimiz bunlardan hangisi olacaktır?

Bu soruya cevap vermeden dilimizi, başka dillerle karşılaştıralım: Başka diller de, milletlerinin başkentlerine ait dillerdir. Fakat başka başkentlerin hepsinde, konuşulan dille yazılan dil aynı şeydir. Demek ki konuşma diliyle yazı dilinin birbirinden başka olması, sadece İstanbul'a özgü bir durumdur. Bütün milletlerde bulunmayıp da yalnız bir millette rastlanan bir durum normal olabilir mi? Öyleyse, İstanbul'da gördüğümüz bu ikilik, dille ilgili bir hastalıktır. Her hastalık tedavi edilir. O zaman, bu hastalığın da tedavisi gerekmektedir. Fakat bu tedaviyi yapabilmek, yani dildeki ikiliği ortadan kaldırmak için şu iki şeyden birini yapmak gereklidir: Ya yazı dilini aynı zamanda konuşma dili hâline getirmek ya da konuşma dilini aynı zamanda yazı dili yapmak.

Bu iki şıktan birincisi mümkün değildir; çünkü İstanbul'da yazılan dil, doğal bir dil değildir, yapaydır. Arapça, Farsça ve Türkçenin sözlüklerini, gramerlerini, sentakslarını birleştirmekle meydana gelen bu Osmanlı yapay dili, nasıl konuşma dili olabilsin? Her anlam için en az üç eş anlamlısı, her tamlama için en az üç şekli, her edat için en az üç kelimeyi içeren bu yapay fazlalık karışımı, nasıl canlı bir dil hâline girebilsin?

Demek ki, İstanbul'da yazı dilinin konuşma dili hâline geçmesi mümkün değil. Bunun mümkün olmadığı, yüz-